

UDK 929Franki, A.
[282:378.4] (497.5Zagreb)“18”
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1. lipnja 2014.
Prihvaćeno za objavljivanje: 10. prosinca 2014.

SVEĆENIK, INTELEKTUALAC I REKTOR SVEUČILIŠTA ANTON FRANKI (1844. – 1908.) – DISCIPLINSKI ILI POLITIČKI PROCES?

Ana BIOČIĆ, Zagreb

Na osnovi objavljene i neobjavljene literature, periodike i arhivske građe pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu, Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu te Arhivu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, u članku se prikazuju glavni momenti života katoličkog svećenika Antona Frankija, sveučilišnog profesora i rektora Sveučilišta u mandatu 1888./89. Iako uglednik svoga vremena, Franki je bio podvrgnut disciplinskoj istrazi na temelju prijave grkokatoličkog svećenika Mihajla Sergeja Trbojevića. U radu se, nadalje, iznose detalji disciplinskog postupka uz prikaz dubokih posljedica koje je ostavio na Frankijev daljnji život i karijeru.

KLJUČNE RIJEČI: *Anton Franki, disciplinski proces, Khuen-Héderváry, Josip Mihalović, Sveučilište u Zagrebu, crkvena povijest, 19. stoljeće.*

Uvod

Sudski i disciplinski procesi protiv katoličkih svećenika nisu bili neuobičajena ili izolirana pojava na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, pogotovo u vrijeme represivnog režima bana Károlya Khuen-Héderváryja (1883. – 1903.). Svećenici koji su bili politički aktivni u strankama opozicije često su se našli na udaru kako vlasti tako i režimskog tiska.¹ Poglavito se to odnosilo na pristaše Stranke prava. Česta su pojava bile istrage, premještanje

---

¹ Više u: Jasna TURKALJ, »Prilog životopisu pravaša dr. Jurja Žerjavića župnika u Mariji Bistrici (1874. – 1910.)«, *Croatica christiana periodica*, god. XXVIII, br. 54, Zagreb, 2004., str. 123–135, ovdje str. 124–126, 128–129; ISTA, »Politički proces protiv župnika Ivana Širmera, kandidata Stranke prava na izborima za Hrvatski sabor 1884. godine«, *Croatica christiana periodica*, god. XXX, br. 57, Zagreb, 2006., str. 177–196, ovdje str. 179; ISTA, »Dr. Juraj Žerjavić – "spiritus agens" izbornoga pokreta i "bune" u Mariji Bistrici 1892. godine?!«, *Croatica christiana periodica*, god. XXXV, br. 67, Zagreb, 2011., str. 125–142.

po župama ili čak i suspenzije svećenika, ne samo od strane vlasti nego i od zagrebačkog nadbiskupa, režimskog čovjeka, Josipa Mihalovića (1814. – 1891.).²

Sveučilišni profesori su ipak uživali određenu autonomiju, premda ograničenu. Dokaz za to je način zapošljavanja prema zakonu o Sveučilištu iz 1874. godine.³ Naime, taj je zakon propisao da redovite i izvanredne profesore imenuje vladar na prijedlog profesorskog zbora, a posrednici između vladara i zbora bili su ban te akademski senat. Klauzula zakonske dopune od 6. listopada 1894. godine ovu je odredbu znatno ograničila zato što je njome utvrđeno kako vladar i dalje imenuje profesore, ali na prijedlog Zemaljske vlade. Time je omogućeno zaobilaznje profesorskog zbora i imenovanje profesora koji nisu bili izbor fakultetskog vijeća.⁴ Valja napomenuti kako je za Bogoslovni fakultet dodatno propisano da se Zemaljska vlada pri imenovanju profesora mora sporazumjeti s Nadbiskupskim ordinarijatom.⁵ Upravo se ova odredba odnosila na Frankijev slučaj jer je bio profesor na Bogoslovnom fakultetu. Zakonska promjena iz 1894. godine, koja je omogućila vladi samostalno predlaganje profesora, često se koristila u vrijeme Khuenova režima, a bila je na snazi i nakon propasti Monarhije.

Zabilježeno je nekoliko slučajeva kada je vlada suspendirala politički nepodobne sveučilišne profesore. Sudbinu sličnu Frankijevoj dijelili su rektor Sveučilišta Blaž Lorković,⁶ suspendiran iz političkih razloga 1884. godine kao i Kosta Vojnović s Pravnog fakulteta, suspendiran 1891. godine zbog pripadnosti opozicijskoj Neodvisno narodnoj stranci.⁷ Godine 1908. umirovljeni su dekan Filozofskog fakulteta Đuro Šurmin i profesor Gavro Manojlović, pripadnici Hrvatsko-srpske koalicije.⁸ U svima četirima slučajevima radilo se o suspendiranju politički nepodobnih profesora.

² Josip Mihalović (Torda u Banatu, 1814. – Zagreb, 1891.) bio je kapelan u Temišvaru, a u Čanadskoj biskupiji vršio je niz dužnosti (biskupski ceremonijar i tajnik duhovnog stola). Tijekom revolucije 1848./49. godine bio je čanadski biskupski namjesnik za vladavine mađarske revolucionarne vojske zbog čega je kasnije zatvoren kao buntovnik i osuđen na četiri godine zatvora. Po odsluženju kazni postaje župnik u Bešenovi i Temišvaru nakon čega je 1870. godine imenovan zagrebačkim nadbiskupom. Zasluzan je za obnovu zagrebačke katedrale. Više u: Andrija LUKINOVIĆ, *Zagreb – devetstoljetna biskupija*, Zagreb, 1995., str. 351–354; Olga MARUŠEVSKI, »Josip Mihalović 1870 – 1891.«, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, Zagreb, 1995., str. 475–478.

³ Jaroslav ŠIDAK, »Sveučilište do kraja Prvog svjetskog rata«, *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, (ur.) Jaroslav ŠIDAK, Zagreb, sv. 1, 1969., str. 105.

⁴ Branko VODNIK, »O autonomiji Sveučilišta Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu«, *Jugoslavenka njiva*, god. VII, knj. 1, Zagreb, 1923., str. 126–129, ovdje str. 126–127.

⁵ Milan SMREKAR, *Priručnik za političku upravnu službu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*, knjiga 5, Zagreb, 1905., str. 1027.

⁶ B. Lorković je zabilježen kao jedini suspendirani rektor Zagrebačkog sveučilišta. Suspendiran je zbog »preblage« istrage protiv *Sveučilišne mladeži* povodom njihova proglašenja u kojem su žestoko napali J. Miškatovića i njegove istomišljenike zbog služenja i pokoravanja Mađarima. Više u: »Prazna stranica masonske historije«, *Hrvatska straža*, god. VI, br. 53, Zagreb 6. ožujka 1934., str. 2; J. ŠIDAK, »Sveučilište do kraja Prvog svjetskog rata«, str. 106–107.

⁷ K. Vojnoviću je suspenzija ukinuta 1882. godine uz opomenu. Više u: Tomislav MARKUS, »Korespondencija Strossmayer – Vojnović: Izabrani dokumenti«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, br. 25, Zagreb, 2007., str. 335–336.

⁸ Posljedica micanja Đure Šurmina i Gavre Manojlovića s Fakulteta bio je studentski štrajk na Filozofskom fakultetu i Pravnom fakultetu u ljetnom semestru 1907./08. godine. Više u: Tihana LUETIĆ, »Studentski štrajk na Sveučilištu u Zagrebu 1908. godine«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, br. 30, Zagreb, 2012., str. 295–326.

Iako se dosadašnja historiografija bavila slučajem Antona Frankija i njegovom biografijom, neki su momenti njegova života ostali sporni ili napisani životopisi nisu bili cjeloviti. U neobjavljenom licencijatskom radu Stjepana Vojnovića iz 1968. godine biografski su podatci iznimno oskudni. Naglasak je na Frankijevim teološkim stavovima i njegovu djelovanju na tom području.⁹ U članku Ivana Milanovića nedostaje dio životopisa nakon Frankijeve suspenzije, a dokumenti vezani uz sam politički proces nisu stavljeni u kontekst Frankijeva vremena, već su samo transkribirani.¹⁰ Najnovija edicija autora Antona Bozanića, pak, o sudskom procesu donosi iznimno oskudne podatke.¹¹ Upravo je sve navedeno razlog pokušaja iznošenja cjelovite biografije u prvom dijelu ovoga rada, a potom prikaza, u središnjem dijelu članka, disciplinskog procesa protiv A. Frankija. Pokušat će se rasvijetliti okolnosti sudskog procesa i njegove posljedice na Frankijev daljnji život. Također, Frankijev slučaj će se staviti u širi kontekst odnosa političkih elemenata i crkvenih autoriteta na osnovi sačuvane korespondencije.

Anton Franki¹² – osnovni biografski podatci

Anton Franki je rođen u Omišlju 2. studenoga 1844. godine.¹³ Srednju je školu polazio u Rijeci, a bogosloviju u Gorici od 1864. do 1868. godine.¹⁴ Zaređen je za svećenika u dvadeset i trećoj godini života. Nastavio je studij 1868. godine u bečkom *Augustineumu*, gdje je 1872. godine stekao naslov doktora teologije.¹⁵ Po završenom doktorskom studiju profesorsku je karijeru započeo u zadarskom Zmajevićevu sjemeništu. Tamo je radio od

⁹ Stjepan VOJNOVIĆ, *Antun Franki i njegovo doba* (neobjavljen licencijatski rad), Zagreb, 1968.

¹⁰ Ivan MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, *Croatica christiana periodica*, god. III, br. 4, Zagreb, 1979., str. 79–104.

¹¹ Postoje razne interpretacije nekih dijelova Frankijeva života. Tako neki autori (A. Bozanić, V. Spinčić) krivo interpretiraju kako je Franki nakon suspenzije s mjesta sveučilišnog profesora odbio ponudu za mjesto ravnatelja Papinskoga hrvatskog zavodu sv. Jeronima u Rimu kao i ponudu za rad u zadarskom sjemeništu. Onodobna korespondencija i sačuvana arhivska grada svjedoče drukčije o čemu će biti govora kasnije u tekstu. Usp. Vjekoslav SPINČIĆ, *Crnice iz hrvatske književne kulture Istre*, Zagreb, 1926., str. 99–100; Anton BOZANIĆ, *Anton Franki (1844 – 1908) svećenik, profesor, znanstvenik*, Omišalj, 2012., str. 32.

¹² Uz ovdje obrađenog Antona Frankija postojao je istoimeni župnik također u Omišlju, ali iz 17. stoljeća. Drugi je Franki bio poznati pop glagoljaš. Usp. Rudolf STROHAK, »Exorcismi contra aëris tempestates«, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, knj. 15, Zagreb, 1910., str. 120–153; ISTI, »Franki, Anton«, *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925 – 1925*, pretsiak, Zagreb, 1990., str. 83.

¹³ Više o A. Frankiju pogledati u: V. SPINČIĆ, *Crnice iz hrvatske književne kulture Istre*, str. 99–100; S. VOJNOVIĆ, *Antun Franki i njegovo doba. Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, str. 383; I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 93–104; Mladen ŠVAB, »Franki, Anton«, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4/E-Gm, (gl. ur.) Trpimir MACAN, Zagreb, 1998., str. 428; A. BOZANIĆ, *Anton Franki (1844 – 1908) svećenik, profesor, znanstvenik*.

¹⁴ Više o Frankiju pogledati također u detaljnom izvještaju povodom njegove aplikacije za posao na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Usp. *Arhiv Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu* (dalje: Arhiv KBF), Zapisnik o natječaju od 30. listopada 1877. godine, spis br. 10/1878.

¹⁵ Zabilježen je kao upisani student 1868. godine u: Maja POLIĆ, »Studenti Augustineuma (Frintaneuma) s područja riječke nadbiskupije / metropolije (zapadna Hrvatska)«, *Croatica christiana periodica*, god. XXXV, br. 67, Zagreb, 2011., str. 143–152, ovdje str. 146. Dokaz da je završio studij je dopis Frana Volarića, člana zavoda Augustineum, kojim je potvrdio, na Frankijev zahtjev u svrhu zapošljavanja, kako je Franki završio tamošnji studij i doktorirao. Spisi su pohranjeni u: Arhiv KBF, br. 33 (iz 1877. godine) i br. 69 (iz 1878. godine).

1872. do 1882. godine kao profesor kanonskog prava i crkvene povijesti. Prema arhivskoj građi, odnosno zapisniku s natječaja za profesorsko mjesto na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, razvidno je da je bio u zadarskom sjemeništu 1872./73. zamjenski profesor, a od 1873./74. redoviti profesor crkvene povijesti i crkvenog prava.¹⁶ U to vrijeme upustio se u polemiku s profesorom Natkom Nodilom oko njegove knjige *Postanje svjetovne papinske vlasti ili pedeset godina talijanske historije*.¹⁷

Posebno se zanimao za odnose s istočnom Crkvom koji su popularizirani bulom *Grande munus* pape Lava XIII. (1878. – 1903.).¹⁸ Bula je bila posvećena slavenskim apostolima Ćirilu i Metodu, a izražavala je želju za sjedinjenjem kršćana kao i papinu brigu za slavenske narode. Franki je pozdravio tu inicijativu, za razliku od dvojice pravoslavnih episkopa iz Dalmacije, koji su u svojim poslanicama javno negodovali. Radilo se o kotorskom episkopu Gerasimu Petranoviću (1820. – 1906.) i zadarskom episkopu Stefanu Kneževiću (1806. – 1890.).¹⁹ Petranović je na Uskrs 1881. godine poslao pastirsko pismo usmjereno protiv katoličkih biskupa, a na Duhove je Stefan Knežević učinio isto. Upravo su te poslanice potakle Frankija na pisanje knjige *Dvie poslanice dvaju pravoslavnih episkopa u Dalmaciji obielodanjene prigodom slavenskoga hodočašća u Rim. Razpravio Anton Franki*, koja je tiskana u Zadru 1881. godine.²⁰ U knjizi je pomirljivim tonom prikazao odnos zapadne i istočne Crkve, ali bez većeg utjecaja na pravoslavne episkope. Svakako pri proučavanju Frankijevih stavova o crkvenom jedinstvu, valja imati na umu njegovo podrijetlo, odnosno dolazak iz zajednice koja je njegovala glagoljicu i staroslavensko bogoslužje. Samo godinu dana kasnije Franki izdaje kritički osvrt na knjigu Nikodima Milaša (1845. – 1915.), dalmatinskog episkopa.²¹ U svojoj je knjizi episkop negativno pisao o crkvenom jedinstvu. Frankijeva rasprava naslovljena *Slavenski apostoli Kiril i Metodije i istina pravoslavlja. Napisao dr. Nikodim Milaš, arhimandrit i professor Bogoslovije. Ocienio A. Franki*, nije više pomirljiva kao njegova prijašnja djela.²² Uz kritiku što Milaš nije proveo usporedbu pravoslavnog i katoličkog učenja, Franki je ukazao na određene netočno iznesene podatke o učenju Pravoslavne crkve. Posebno je Milašu zamjerio plagijatorstvo. Taj je Frankijev osvrt naišao na odobravanje javnih osoba poput biskupa Josipa Jurja Stro-

¹⁶ Usp. Arhiv KBF, Zapisnik o natječaju od 30. listopada 1877. godine, spis br. 10/1878. Isto je navedeno u: I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 80.

¹⁷ Polemiku s Natkom Nodilom tijekom 1879. godine pogledati u listu *La Dalmazia Cattolica* (god. X, Zadar), gdje se javljao Franki, i u *Obzoru* (god. IX, br. 39–43, 45–48, Zagreb), gdje se javljao Nodilo. Osim polemike s Nodilom, Franki je polemizirao i s Ristom Kovačićem, koji je u *Slovincu* optužio Frankija da mu smeta Nodilova »srbština« i korištenje Vukove gramatike. Plemiku pogledati u: *Slovincac*, god. II, br. 2, Dubrovnik 16. siječnja 1879., str. 29 i br. 4, 16. veljače 1879., str. 62.

¹⁸ Više u: Bernhard STASIEWSKI, »Papinske nade u uniju – Samostalne i s Rimom sjedinjene crkve«, *Velika povijest crkve*, sv. 6/2, (ur.) Hubert JEDIN, Zagreb, 1981., str. 318–330, ovdje str. 321.

¹⁹ Više u: S. VOJNOVIĆ, *Antun Franki i njegovo doba*, str. 8–10.

²⁰ Radilo se o hodočašću Slavena u Rim, pod vodstvom biskupa Strossmayera, 5. srpnja 1881. godine. Više u: S. VOJNOVIĆ, *Antun Franki i njegovo doba*, str. 10–11.

²¹ Nikodim Milaš (Šibenik, 1845. – Dubrovnik, 1915.) bio je profesor na Pravoslavnoj bogosloviji u Zadru, dalmatinski episkop. Pisao je radove o pravoslavnom kanonskom pravu, povijesti pravoslavaca u Istri i Dalmaciji, polemizirao je o crkvenom jedinstvu s katoličkim teolozima i širio ideje Vuka S. Karadžića o štokavcima kao pravoslavcima i Srbima. Više u: »Milaš, Nikodim«, *Proleksis enciklopedija online*, URL: <http://proleksis.lzmk.hr/37395/>

²² S. VOJNOVIĆ, *Antun Franki i njegovo doba*, str. 12–13, 22–28.

ssmayera.²³ Bilo je i katolika koji se nisu u potpunosti slagali s Frankijevim stavovima. Ovdje valja spomenuti franjevca Ivana Markovića (1839. – 1910.), teologa i crkvenog povjesničara, s kojim je Franki razvio polemiku u *Katoličkom listu*.²⁴

Nakon Zadra, Franki djeluje na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu od 1882. do 1892. godine kao profesor spekulativne dogmatike i crkvene povijesti. Već se 1877. godine prijavio na natječaj navedenog fakulteta za mjesto profesora kolegija *Uvodne znanosti u Novi zavjet i Tumačenje Sv. pisma Novog zavjeta*.²⁵ No, posao je većinom glasova dodijeljen Gustavu Baronu (1847. – 1914.), kasnije rektoru Zagrebačkog sveučilišta.²⁶ U zapisniku o natječaju detaljno je objašnjeno iz kojih je razloga Gustav Baron primljen. Realno je dokazano kako je bio bolji kandidat s potrebnim kompetencijama za tražene kolegije jer se, između ostaloga navedenog, od početka svojega znanstvenog rada bavio biblijskim znanostima.²⁷

Godine 1879. Franki se ponovno prijavio na natječaj, ali ovaj put za Katedru specijalne dogmatike.²⁸ Profesorski je zbor između njega i druge dvojice kandidata – Slovenca Antuna Jegliča, profesora u Ljubljani i Mije Kučere, katehete u vinkovačkoj gimnaziji – predložio Frankija iz patriotskih razloga.²⁹ Smatrali su kako se svako sveučilište povodi pravilom zaposliti stranca samo kada nema domaćih kvalificiranih ljudi ili kada su stranci toliki stručnjaci da će služiti na čast dotičnom sveučilištu. Ipak, Frankijeva je molba odbijena. Glavni je razlog odbijanja ležao u činjenici da Franki nije bio svećenik Zagrebačke nadbiskupije. Naime, preustrojem Sveučilišta u Zagrebu ukinut je zagrebački licej i osnovan je Bogoslovni fakultet, a unutar preustroja trebalo je voditi računa da, kao profesori fakulteta, ostanu u dostatnom broju zastupljeni i svećenici Zagrebačke nadbiskupije.³⁰

²³ Biskup Strossmayer je pohvalio Frankijev odgovor Milašu u pismu upućenom Serafinu Vannutelliju od 8. lipnja 1881. godine. Usp. *Korepondencija Josip Juraj Strossmayer – Serafin Vannutelli 1881. – 1887.*, (prir.) Josip BALABANIĆ – Josip KOLANOVIĆ, Zagreb, 1999., str. 201.

²⁴ A. Franki se javio u *Katoličkom listu*, a I. Marković je odgovorio u uvodu svoje knjige *Cezarizam i bizantstvo u povijesti istočnog raskola* (I. i II., Zagreb, 1891.). Više u: S. VOJNOVIĆ, *Antun Franki i njegovo doba*, str. 36–40; *Katolički list*, god. XXXVII, br. 51, Zagreb, 1886., str. 408.

²⁵ Do sada u objavljenoj literaturi o Frankiju nije bilo spomena o prvoj prijavi iz 1877. godine, tek Milanović navodi prijavu na Bogoslovni fakultet iz 1879. godine. I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 80. U drugoj literaturi se uopće ne spominju odbijenice. S. Vojnović o tome nije pisao u skladu s vrlo oskudnim biografskim podacima koje je iznio, težište njegova rada je na teološkom aspektu, pogotovo pitanju crkvene unije. Prva Frankijeva prijava iz 1877. godine u: Arhiv KBF, Dopis Zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, dekanatu Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu od 22. siječnja 1878. godine, br. 6/1878, (lokalni br. spisa 6781).

²⁶ G. Baron je dobio četiri glasa, a A. Franki tri glasa. Usp. Arhiv KBF, Zapisnik o natječaju od 30. listopada 1877. godine, spis br. 10/1878.

²⁷ Arhiv KBF, Zapisnik o natječaju od 30. listopada 1877. godine, spis br. 10/1878.

²⁸ Arhiv KBF, Obavijest o prispjelim molbenicama za natječaj od 25. lipnja 1879. godine, spis br. 21 (1879), (lokalni broj spisa 3897).

²⁹ Razlozi zašto je profesorski zbor izabrao A. Frankija iskustvo su stečeno u zadarskom sjemeništu, dobro poznavanje hrvatskog jezika i činjenica da je bio »domaći sin«, za razliku od A. Jegliča, koji je s Frankijem ušao u uži izbor. Glasanje između tih dvaju kandidata bilo je izjednačeno. Usp. Arhiv KBF, Zapisnik redovite sjednice profesorskog zbora od 25. listopada 1879. godine, spis br. 34/1879.

³⁰ Arhiv KBF, Odgovor rektorata sveučilišta Franje Josipa I. dekanatu Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu od 31. srpnja 1880. godine, spis br. 42/1880, (lokalni broj spisa 3896).

Tek je treći put Franki primljen za profesora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Prijavio se ponovno na natječaj za profesora specijalne dogmatike 1881. godine.³¹ Iako je bio primljen kao profesor specijalne dogmatike, premješten je na Katedru crkvene povijesti, koja je tada bila prazna.³²

Napredovao je na Fakultetu do službe dekana, koju je vršio samo godinu dana nakon dolaska.³³ U *Pozoru* su komentirali njegov izbor za dekana 1882./83. godine kao odštetu jer je dva puta bio odbijen pri aplikaciji za mjesto profesora na istom Fakultetu.³⁴ Vrhunac znanstvene karijere svakako je vršenje dužnosti rektora Sveučilišta 1888./89. godine.³⁵

Djelovao je od 1885. do 1891. godine kao ravnatelj unijatskog grkokatoličkog sjemeništa, što je dokaz dobrih odnosa s grkokatolicima. Tijekom njegove uprave sjemenište je obnovljeno. Uspio je isposlovati da se financijska pomoć od 1 700 forinti prenese iz Beča u Zagreb, potom podmiriti dug koji je zatekao kada je zauzeo mjesto ravnatelja, a dao je izvesti i niz popravaka na zgradi sjemeništa.³⁶ Političkom odlukom bana Khuen-Héderváryja u siječnju 1891. godine suspendiran je od »službe i plaće« zbog disciplinske istrage kojoj je bio podvrgnut.³⁷ Na teret mu se stavljalo nepoštivanje vlasti i denuncijacija zagrebačkog nadbiskupa Mihalovića crkvenim vlastima. Iako je nakon suspenzije morao napustiti grkokatoličko sjemenište, ostavio im je svoju imovinu.³⁸ Na mjestu ravnatelja sjemeništa naslijedio ga je Andrija Segedi (1891. – 1898.).³⁹

Nakon što je smijenjen sa svojih dužnosti 1891. godine, po završetku sudskog procesa, vraća se u rodni grad.⁴⁰ U Omišlju je djelovao kao upravitelj župe do svoje smrti 1908.

³¹ Primljen je s tri glasa za i dva *protiv*. Protivili su profesori M. Štiglic i G. Baron zato što su ga smatrali kvalificiranijim za Katedru crkvenog prava. Usp. Arhiv KBF, Zapisnik sjednice profesorskog zbora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu od 1. veljače 1882. godine, spis br. 8/1882.

³² Usp. Arhiv KBF, Prijedlog profesorskog zbora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu Predsjedništvu zemaljske vlade od 28. rujna 1882. godine, spis br. 102/1882; Arhiv KBF, Zapisnik sjednice profesorskog zbora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu od 27. rujna 1882. godine, spis br. 104/1882.

³³ Izabran za dekana 1883./84. s pet od sedam glasova. Usp. Arhiv KBF, Dopis Zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, dekanatu Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu od 6. srpnja 1883. godine, spis br. 37/1883, (lokalni broj spisa 6924); Arhiv KBF, Zapisnik sjednice profesorskog zbora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu od 17. lipnja 1883. godine, spis br. 37/1883.

³⁴ Usp. *Pozor*, br. 143, 24. lipanj, 1882., Zagreb. Zanimljivo je kako je profesorski zbor htio Frankija izabrati već godinu ranije za dekana, dok još nije počeo predavati. Usp. Arhiv KBF, Zapisnik sjednice profesorskog zbora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu u svrhu biranja dekana od 24. lipnja 1882. godine, spis br. 68/1882.

³⁵ U arhivu Sveučilišta u Zagrebu nisu pronađeni dokumenti o vremenu rektorovanja A. Frankija.

³⁶ Janko ŠIMRAK, *Spomenica o 250. obljetnici Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu*, Zagreb, 1931., str. 144–145, c158–159.

³⁷ Dopis generalnog vikara Križevačke nadbiskupije Đure Badovinca Predsjedništvu zemaljske vlade u kojem objašnjava kako je 8. siječnja 1891. godine morao otpustiti A. Frankija s mjesta ravnatelja sjemeništa zbog nepoštivanja vlasti koje je bilo loš primjer mladima. Usp. Hrvatski državni arhiv (dalje HR-HDA) 78 PRZV 1-3, kut. 347, spis br. 175, 1891. g. Pogledati o otkazu također u: Arhiv KBF, Dopis bana Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije Khuen-Hédervárya rektoratu Sveučilišta u Zagrebu od 11. siječnja 1891. godine, spis br. 1/1891.

³⁸ U pismu Frankija Tadiji Smičiklasu moli Smičiklasa da ga ispriča u sjemeništu što nije pokupio »svoje prnje«. Pismo od 10. svibnja s. a. iz Omišlja u: Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (dalje HR-AHAZU) – 56, Ostavština T. Smičiklasa, sign. XV45A-Fr. 6.

³⁹ J. ŠIMRAK, *Spomenica o 250. obljetnici Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu*, str. 160.

⁴⁰ Upravitelj župe u Omišlju je bio od 1891. godine (prema Frankijevu pismu Tadiji Smičiklasu od 1. rujna 1891. godine u: HR-AHAZU – 56, Ostavština T. Smičiklasa, sign. XIA-2, anonim 44), a ne od 1893. godine. kako je navedeno u literaturi. Usp. M. ŠVAB, »Franki, Anton«, *Hrvatski biografski leksikon*, str. 428.

godine. Na tom je mjestu naslijedio ujaka Nikolu Albaneže. Potonji se kao starac od preko 80 godina odrekao u Frankijevu korist službe župnika.⁴¹ Kako je Franki bio smijenjen po političkoj liniji, nije mogao nositi naziv župnika. Bio je samo administrator, odnosno upravitelj župe, ali nije bilo razlike u službi između tih dviju titula. Doprinio je svojoj župi nabavom orgulja 1895. godine, bojanjem dviju kapela župne crkve, te, ono što je važnije, nizom socijalnih mjera – inicijativom oko osnutka kreditne zadruge *posujilnice*, koja je omogućavala bolji rad seljacima i osnutkom Djevojačke škole za šivanje.⁴² Organizirao je večernje tečajeve engleskog jezika, koje je sam držao, kako bi pomogao svojim sumještanima koji su odlazili u prekoceane zemlje. Radilo se o vremenu egzodusa hrvatskog življa u obje Amerike. Iz toga razdoblja njegova života zabilježena je kandidatura za krčkog biskupa, no izabran je Antun Mahnić. Franki je preminuo od posljedica upale pluća 30. siječnja 1908. godine u rodnom Omišlju.⁴³

Tijekom svog života bio je aktivni suradnik *Obzora*, *Katoličkog lista*, *Katoličke Dalmacije* i *Narodnih novina*. Agilan je bio, osim u znanosti, u poslovima vezanim uz pastoral. U Zadru i Zagrebu vršio je dužnost predsjednika Nadbiskupskoga ženidbenog suda, a u Križevcima predsjednika Biskupskoga duhovnog stola.⁴⁴

O važnosti A. Frankija svjedoči činjenica da je devetnaest godina nakon njegove smrti *Katolički list* objavio članak u kojem prizivaju sjećanja na njega. Pisali su o organiziranoj akciji prikupljanja financijskih priloga kako bi se uredio park na starom groblju sv. Nikole u Omišlju, gdje je bio pokopan.⁴⁵ Također se, prema natpisima iz istog lista, pojavila inicijativa izrade spomenika Frankiju. Spomenik je trebao izraditi arhitekt iz Ogulina Vathburg Mitzky. Vjerojatno su ratna zbivanja zaustavila cijeli projekt u kojem je bio posebno angažiran svećenik Nikola Žuvić, Frankijev sugrađanin i profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu.⁴⁶

Disciplinski proces protiv Antona Frankija

Dvadesetogodišnje banovanje Khuen-Héderváryja ostalo je zapamćeno kao represivno doba za Hrvate. Došao je na vlast iz redova Liberalne stranke mađarskog premijera Kálmána Tisze. Mađari su se nadali preko njega ostvariti ideju o jakoj mađarskoj državi, a dio te države trebala je biti Trojedna Kraljevina bez svojih nacionalnih atributa.⁴⁷ Kralj se,

⁴¹ A. BOZANIĆ, *Anton Franki (1844 – 1908) svećenik, profesor, znanstvenik*, str. 36.

⁴² V. SPINČIĆ, *Crte iz hrvatske književne kulture Istre*, str. 100.

⁴³ Vijest o Frankijevoj smrti u: *Pučki prijatelj*, god. IX, br. 3, Krk, 30. siječnja 1908., str. 22.

⁴⁴ Usp. Arhiv KBF, Izvještaj profesora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu F. Suka od 31. siječnja 1882. godine, spis br. 94/1882.

⁴⁵ Usp. *Katolički list*, god. 78, br. 12, Zagreb, 24. ožujka 1927., str. 158–159.

⁴⁶ Upravo je N. Žuvić bio kao autor članka u *Katoličkom listu*. U: *Katolički list*, god. LXXVIII, br. 12, Zagreb, 24. ožujka 1927., str. 159.

⁴⁷ Više o banovanju K. Khuen-Héderváryja u: *Povijest hrvatskog naroda 1860. – 1914. godine*, (ur.) Jaroslav ŠIDAK – Mirjana GROSS – Igor KARAMAN – Dragovan ŠEPIĆ, Zagreb, 1968., str. 119–159; Neda ENGELSFELD, *Povijest Hrvatske države i prava. Razdoblje od 18. do 20. stoljeća*, Zagreb, 2002., str. 161–168; Agneza SZABO, »Banska Hrvatska u doba bana Khuen-Héderváryja«, *Povijest Hrvata od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata*, knj. 2, (ur.) Mirko VALENTIĆ – Lovorka ČORALIĆ, Zagreb, 2005., str. 530–540; Iskra IVELJIĆ, »Prevlast unionista. Hrvatske zemlje od 1883. do 1903. godine«, *Hrvatska i Europa. kultura, znanost i umjetnost. Moderna hrvatska kultura od preporoda do moderne (XIX. stoljeće)*,

pak, nadao preko bana zadržati stabilnost unutar Monarhije. Represivno djelovanje Khuen-Héderváryja očitivalo se na nizu državnih razina – sudstvo, zakonodavstvo, gospodarstvo. Uz pomoć reformi i zakonskih izmjena osigurao je prevlast svojih pristaša u Saboru (izmjenom izbornog reda), a kasnije i učvrstio vladavinu povećanjem nadležnosti sebi vjernih župana nad gradskim poglavarstvima kao i ukidanjem porote za sudske delikte.⁴⁸ Iako je u političkom i gospodarskom smislu djelovao suprotno hrvatskim interesima, u vrijeme njegova banovanja na kulturnom je planu ostvaren niz važnih projekata. Tijekom njegove uprave česti su bili javni izrazi nezadovoljstva hrvatskog naroda. Najpoznatiji su ekscesi paljenje zastave s mađarskim nacionalnim bojama prilikom kraljeva posjeta Zagrebu 1895. godine ili uklanjanje mađarske zastave sa željezničke postaje u Zaprešiću 1903. godine.⁴⁹

Zajedničko je bilo banu Héderváryju i zagrebačkom nadbiskupu Mihaloviću podržavanje mađarske vlade i promađarskih elemenata. Kardinal je došao na mjesto zagrebačkog nadbiskupa u vrijeme žestoke kritike Nagodbe, stoga je kao zastupnik unionističke, nagodbene politike, bio često kritiziran od oporbenih krugova.⁵⁰ Nadbiskup je bio protivnik svećeničke involviranosti u politiku, a uoči izbora 1881. godine protivio se biranju svećenika u Sabor. Naravno, to se pogotovo odnosilo na svećenike aktivne u radu oporbenih stranaka. Na zahtijevanje ugarskog episkopata da se Međimurje pripoji Ugarskoj nadbiskupiji, dopustio je u Čakovcu propovijedanje na mađarskom jeziku. Ipak, valja napomenuti kako je u nekim pitanjima stao u obranu hrvatskih interesa – riječ je o pripajanju Bosne i Hercegovine te Vojne krajine Trojednoj Kraljevini.⁵¹ S obzirom na to da se protivio sudjelovanju episkopata u politici, često je vršio ispitivanja i istrage svojih svećenika, a rezultate je obznanjivao banu na daljnje uredovanje.⁵² Iako A. Franki nije bio javno politički aktivan, ipak je bio jedan od svećenika podvrgnutih istrazi.

Na tragu arhivske građe može se pratiti cijeli sudski proces protiv A. Frankija.⁵³ Istraga je bila povjerena Stjepanu pl. Madychu, savjetniku Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade. Povod za njezino provođenje bila je prijava grkokatoličkog svećenika Mihajla Sergeja Trbojevića (1865. – 1941.) od 3. siječnja 1891. godine.⁵⁴ U

sv. 4, (ur.) Josip BRATULIĆ – Josip VONČINA – Antun Dubravko JELČIĆ, Zagreb, 2009., str. 93–96; Stjepan MATKOVIĆ – Dinko ŠOKČEVIĆ – »KHUEN HÉDERVÁRY, Károly«, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 7/Kam-Ko, (gl. ur.) Trpimir MACAN, Zagreb, 2009., dostupno *on-line*, URL: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=204>).

⁴⁸ Novim izbornim zakonom samo je 2% stanovništva imalo pravo glasa. Više u: *Povijest hrvatskog naroda 1860. – 1914. godine*, str. 124.

⁴⁹ Khuen odlazi iz Hrvatske 1903. godine, ali ne po kazni, već na prestižniji položaj ugarskog ministra predsjednika. Više u: I. IVELJIĆ, »Prevlast unionista. Hrvatske zemlje od 1883. do 1903. godine«, str. 96.

⁵⁰ O. MARUŠEVSKI, »Josip Mihalović 1870 – 1891.«, str. 476.

⁵¹ *Isto*, str. 477.

⁵² Jedan od primjera je slučaj župnika J. Žerjavića iz Marije Bistrice, koji je bio optužen za političko djelovanje suprotno interesima vladajućih elemenata zbog čega je nadbiskup Mihalović 1886. godine osobno proveo ispitivanje, a o rezultatima je pismeno izvijestio bana Khuen-Hédervárya. Cijelo pismo u: J. TURKALJ, »Prilog životopisu pravaša dr. Jurja Žerjavića župnika u Mariji Bistrici (1874. – 1910.)«, str. 129–130.

⁵³ Original spisa Trbojevićeve prijave se nalazi u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g.

⁵⁴ Mihajlo Sergej Trbojević (Radatovići, 1865. – Stojdraga, 1941.) zaređen za svećenika 1888. godine od kada je bio član uprave Grkokatoličkog sjemeništa i upravitelj Župe sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu sve do 1891. godine. Nakon toga je od 1892. do 1903. godine djelovao kao kateheta na gimnaziji i upravitelj grkokatoličke župe u Starom Vrbasu (Bačka). Potom je vršio službu župnika u Grabru, gdje je vodio i školu, te župnika u

prijavi je Trbojević optužio Frankija za negativno pisanje o zagrebačkom nadbiskupu Mihaloviću u svrhu denuncijacije.⁵⁵ Prema Trbojevićevu svjedočanstvu, Franki mu je dao pročitati tekst prijave protiv kardinala Mihalovića, koja je bila upućena visokim crkvenim vlastima. Navodno je Franki optužio kardinala za političku aktivnost nauštrb hrvatskog naroda, te zbog podređenosti banu Héderváryju. Nezgodna je bila optužba za masonstvo, zanemarivanje obavljanja crkvenih dužnosti (nije držao mise, zaređivao svećenike, tijekom teške bolesti nije se htio ispovjediti) kao i optužbe usmjerene protiv kardinalu bliskih ljudi. U toj su se skupini našli kanonik Blaž Švinderman (opisuje njegove amoralne postupke), kardinalov tajnik Matija Mattina (optužuje ga zbog preljuba s udanom ženom), župnik u Varaždinu Maks Kolarić (optužuje ga zbog krađe crkvenog novca), župnik Sv. Šimuna Ivan Jagić (optužuje ga zbog konkubine), Josip Miškatoč (okarakterizirao ga je kao javno poznatog grešnika i vladina poslušnika), kanonik Marko Lončarić (isto vladin poslušnik), ravnatelj sjemeništa Feliks Suk (optužuje ga za preljubništvo i nesposobnost za službu).⁵⁶ Svi su redom bili kardinalu bliski ljudi i suradnici čije je postupke kardinal prešutno tolerirao, a Franki je razotkrio niz pikanterija o njihovim životima. Dakako da je bilo teško povjerovati kako bi ovako nešto, nakon što je izašlo na vidjelo i nakon što je bilo objavljeno u *Narodnim novinama*, prošlo nekažnjeno, bez obzira je li se radilo o istini ili lažnim optužbama.⁵⁷

Trbojević je u prijavi prikazao daljnji tijek događaja. Nakon što mu je Franki dao pročitati tekst s navedenim optužbama, Trbojević je otišao sve priznati kardinalu Mihaloviću te Blažu Švindermanu i Feliksu Suku, koji su i sami bili optuženi.⁵⁸ Iako su obećali da neće ništa o tome govoriti Frankiju, ipak su mu sve priznali. Franki je pred njima porekao optužbe. Potom je Franki, prema Trbojevićevoj prijavi, pozvao Trbojevića i molio ga za pomoć. Zaklinjao ga je da povuče prijavu. Nakon molba, u oštrom je tonu zaprijetio Trbojeviću kako će navući na sebe gnjev opozicije. Trbojević nije ustuknuo pred prijetnjama, pa se Franki vratio molbama. Nagovarao ga je da preuzme krivnju na sebe ili da, pak, optuži svećenike Križevačke biskupije da su ga nagovorili na lažnu optužbu kako bi opstruirali Frankijevo imenovanje grkokatoličkim biskupom ili da kaže kako ništa nije bilo napisano, već da je samo usmeno čuo od zagrebačkih svećenika razne optužbe protiv kardinala i pripisao ih Frankiju.⁵⁹ Nekoliko su dana smišljali što i kako reći. Franki ga je molio neka kaže da je bez njegova dopuštenja pročitao pismo ili da uopće nije vidio original. Ipak, Trbojević navodi, kako se nije dao zavarati jer je shvatio da mu se sprema zamka i da Franki igra dvostruku igru – pred profesorima je tvrdio da Trbojević laže, a Trbojevića je istodobno molio za pomoć. Trbojević je zatim, na jednom od zajedničkih sastanaka, naveo Frankija da mu prizna kako će lažno prisegnuti da nije napisao pismo prijave. Kome

Stojdragi. Usp. Ivan PAVKOVIĆ, »Kratki povijesni pregled župe Stojdraga«, *Žumberački krijes. Kalendar 1990. godina*, Zagreb, 1990., str. 57–59.

⁵⁵ Ivan Milanović je transkribirao cijelu prijavu kao i zapisnik preslušavanja A. Frankija, F. Suka, B. Švindermana, M. S. Trbojevića te N. Jurkovića i J. Junkovića. U signaturama koje navodi drugačiji je broj kutije (kut. br. 336) od onoga koji je trenutno naveden i pronađen u Hrvatskom državnom arhivu (kut. br. 353). Usp. I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 86–100.

⁵⁶ Prijava M. S. Trbojevića Zemaljskoj vladi HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g. fol. 2-5.

⁵⁷ Trbojevićeva prijava u: *Narodne novine*, god. 57, br. 7, Zagreb 10. siječnja 1891. godine.

⁵⁸ Prijava M. S. Trbojevića Zemaljskoj vladi HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g. fol. 6.

⁵⁹ I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 89.

je prijava bila namijenjena, Trbojević nije znao. Ipak, čuo je glasine kako je Frankijevo pismo dio neke veće prijave protiv nadbiskupa. Također je čuo kako je Strossmayer prigodom posljednjeg putovanja u Beč nosio sa sobom i predao Frankijevo pismo. Trbojević je smatrao da se radilo o organiziranome narodnjačkom podmetanju kardinalu i banu, a na čelu kojega je bio biskup Strossmayer.⁶⁰

Opisao je u prijavi Frankijevo vladanje tijekom uprave sjemeništem. Zamjerao mu je negativan utjecaj na mladež lošim i posprdnim izražavanjem o najvišim instancijama vlasti u Trojnoj Kraljevini. U prilog Trbojevićevim optužbama da je Franki »obzoraš«, išle su tvrdnje kako je tijekom Frankijeve uprave grkokatoličkim sjemeništem Strossmayer posjetio sjemenište i propagirao slavenstvo.⁶¹

Prema Trbojevićevoj prijavi, profesori Bogoslovnog fakulteta su povjerovali Frankiju i proglasili Trbojevića ludim.⁶² U tom su smislu počeli zajedničku akciju popravljanja štete. Trbojević je u prijavi spomenuo kako se radilo o četvorici profesora Bogoslovnog fakulteta, a spomenuo je Antuna Bauera i Kostu Vojnovića. Posebno se osvrnuo na sukob s Bauerom, koji se očitovao kroz njihovu polemiku u *Narodnim novinama*.

Mihajlo Sergej Trbojević je u studenom 1890. godine započeo polemiku u *Narodnim novinama* s tadašnjim profesorom Bogoslovnog fakulteta i urednikom *Katoličkog lista* Antunom Bauerom (1856. – 1937.).⁶³ Naime, u *Glasniku Đakovačke biskupije* bio je objavljen članak pun optužaba protiv nadbiskupije, zagrebačkog župnika Boroše i preminulog Josipa Miškatovića. Trbojević je predbacivao Baueru što nije, kao urednik *Katoličkog lista*, stao u obranu optuženih. Potonji nije odgovarao toliko učestalo.⁶⁴ Ta je polemika zanimljiva za Frankijev slučaj jer je Trbojević optužio Bauera da je Frankijev zaštitnik te da iza svih njihovih sukoba zapravo stoji slučaj A. Frankija. U *Narodnim novinama* je početkom siječnja 1891. godine objavio svoje viđenje denuncijacije Frankija.⁶⁵ Objasnio je kako je Franki napisao »obtužbu protiv vrhovne duhovne oblasti u Zagrebu« i dao mu ju pročitati. U optužbi je kardinala prikazao kao poslušnika bana Héderváryja, a u negativnom je svjetlu još prikazao Feliksa Suka, Blaža Švindermana, Marka Lončarića, Maksu Kolarića, Ivana Jagića i Matiju Mattina, sve redom kardinalove »štićenike«. Trbojević je opravdao svoju prijavu Frankija riječima kako je smatrao svojom dužnošću prema metropolitu sve prijaviti, a pogotovo jer je bio protivnik licemjerstva. Opisao je Frankija kao nedosljednog i prevrtljivog čovjeka. Nadalje je naveo tijek događaja koji je identičan opisu iz prijave. Tvrdio je također kako mu je Franki, iako katolički svećenik, rekao da će lažno prisegnuti da nije autor spornog teksta s opravdanjem kako se radi o osobnom spasu. Nazvao je pogrdno Frankija »jednim od najmudrijih obzoraša«. Očito je

---

⁶⁰ Prijava M. S. Trbojevića Zemaljskoj vladi HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g., fol. 14.

⁶¹ *Isto*, fol. 14–16.

⁶² *Isto*, fol. 11.

⁶³ U prva tri članka Trbojević se potpisao samo slovom »S« dok Bauer nije objavio njegovo puno ime. Više u: *Narodne novine*, god. LVI, br. 255, Zagreb 6. studenoga 1890. godine; *Isto*, god. LVI, br. 281, Zagreb 6. prosinca 1890. godine; *Isto*, god. LVI, br. 297, Zagreb 29. prosinca 1890. godine; *Isto*, god. LVII, br. 3, Zagreb 5. siječnja 1891. godine.

⁶⁴ Bauerovi odgovori u: *Narodne novine*, god. LVI, br. 299, Zagreb 31. prosinca 1890. godine; *Katolički list*, god. XLII, br. 1, Zagreb 1. siječnja 1891.

⁶⁵ *Narodne novine*, god. LVII, br. 7, Zagreb 10. siječnja 1891. godine.

Trbojević bio čovjek blizak režimu i Héderváryju, a protivnik narodnjaka i njihova glasila *Obzor*. Zamjerao je Frankiju što je promijenio četiri biskupije, a trenutno je bio u dvije zagrebačka i križevačka. Tvrdio je kako je Franki intrigant koji je već mnogim grkokatoličkim svećenicima upropastio budućnost svojim spletkama i »rovarenjem«. Baueru je, pak, zamjerio nepristojnost i vrijeđanje u *Katoličkom listu*, gdje su Trbojevića nazivali »podal denuncijant«, kao i način na koji je vodio *Katolički list*.⁶⁶

Franki mu je odgovorio u *Narodnim novinama* vrlo kratko, očito bez interesa za polemiziranjem, kako se neće o optužbama javno izjašnjavati jer je to već učinio sebi nadređenim crkvenim vlastima.⁶⁷

Deset dana nakon podnesene prijave Franki je banovom naredbom od 11. siječnja 1891. godine pozvan na preslušavanje radi disciplinske istrage.⁶⁸ Na prvom saslušanju Franki je izjavio kako je doista napisao određenu vrstu prijave protiv nadbiskupa Mihalovića na traženje visoke crkvene vlasti. O kojoj se crkvenoj vlasti radilo, nije htio otkriti. Također je izjavio kako je to učinio samostalno, što znači da nije bilo organiziranog djelovanja protiv kardinala. Negirao je podrugljivo govorenje o kardinalu. Također je negirao da je pismeno kardinala optužio da je mason i banov sluga.⁶⁹

Tri dana kasnije, 16. siječnja 1891. godine, nastavljeno je ispitivanje Frankija. Franki se sada odlučio braniti šutnjom. Samo se očitovao kako je prijavu pisao na zahtjev najviših crkvenih vlasti. Spomenuti zahtjev istražitelji nisu htjeli priznati kao službeni poziv jer nije imao broj spisa.⁷⁰

Između dvaju ispitivanja Frankija, dana 14. siječnja 1891. godine ispitan je i kanonik Feliks Suk.⁷¹ Potvrdio je kako je Trbojević došao kod njega s optužnicom koju je navodno napisao Franki, ali njemu se po sadržaju činilo nemogućim tekst atribuirati Frankiju. Nakon što su počele po Zagrebu kružiti glasine o optužbi sastavljenoj u ime profesora Bogoslovnog fakulteta, Suk svjedoči kako je pozvao Frankija i molio ga da učini potrebne korake kako bi suzbio glasine.⁷² Franki se tada pred Sukom izjasnio nedužnim. Na pitanje o postojanju ozbiljnije prijave protiv kardinala Mihalovića, Suk je odgovorio kako je zaista čuo o prijavi nuncijaturi ali iz pera kanonika Lehhammera.⁷³ Navodno je potonja pisana oštrije i službenije. Na Sukov prijedlog nekolicina profesora Bogoslovnog fakulteta pozvala je Frankija na sastanak 27. prosinca 1890. godine kako bi ga kolegijalno zamolili da opovrgne Trbojevićeve optužbe. Franki se ponovno izjasnio nevinim.⁷⁴ Tom je izjavom zaključen Sukov zapisnik.

⁶⁶ *Isto*.

⁶⁷ *Narodne novine*, god. LVII, br. 8, Zagreb 12. siječnja 1891. godine.

⁶⁸ Original zapisnika se nalazi u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g., a prijepis u: I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 93–94.

⁶⁹ Zapisnik preslušavanja A. Frankija HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g. fol. 3.

⁷⁰ *Isto*, fol. 5.

⁷¹ Original zapisnika preslušavanja F. Suka u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g., a prijepis u: I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 95–97.

⁷² Zapisnik preslušavanja F. Suka HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g. fol. 5.

⁷³ Suk je izjavio kako je za Lehhammerovu optužbu čuo od kanonika Švindermana, a da je sastavljena zbog imenovanja Kolarića varaždinskim kanonikom. U zapisniku preslušavanja F. Suka HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g. fol. 7.

⁷⁴ *Isto*, fol. 9.

Slijedilo je ispitivanje kanonika Blaža Švindermana 15. siječnja 1891. godine.⁷⁵ Potvrdio je isto što i F. Suk – da mu je Trbojević pokazao prijavu koju je sam sročio prema viđenoj Frankijevoj prijavi. Franki je pred njim sve porekao. Kasnije, kada su se ponovno vidjeli, Švinderman mu je savjetovao neka tuži Trbojevića ili traži disciplinsku istragu, što je Franki rekao učiniti.⁷⁶

Na preslušavanje je dana 15. siječnja 1891. godine pozvan M. S. Trbojević, podravna-telj grkokatoličkog sjemeništa.⁷⁷ Potvrdio je kako je sve iz prijave istina, samo je izvorni Frankijev tekst bio još oštiji. Razlog pisanja Frankijeve prijave i dalje mu je bio nepoznat. Sam Franki mu je navodno rekao više različitih verzija kome je pismo bilo namijenjeno – visoko pozicioniranoj osobi, privatnoj osobi ili da se radilo o privatnom pismu. Ponovio je kako ga je Franki molio da sve opozove, čak mu je ponudio da će mu platiti troškove *rigoroza* u Budimpešti. Na kraju je izjavio kako dobiva anonimna i potpisana prijeteća pisma od kada je cijela afera izašla u javnost.⁷⁸

Zadnji su još dana 16. siječnja iste godine ispitani Nikola Jurković i Julijo Junković. Ispitivanje je bilo u svrhu utvrđivanja istinitosti Frankijeva navoda o postojanju službenog poziva, koji ga je ponukao na pisanje prijave protiv nadbiskupa.⁷⁹ Izjasnili su se kako im je Franki doista pokazao dva lista na kojima mu je upućen poziv da sastavi spomenutu optužbu, ali samo parcijalno. Na jednom listu im je pokazao tri do četiri retka, a na drugom samo nekoliko riječi.⁸⁰ Kako im nije dao na uvid cijeli sadržaj, tako nisu stekli dojam da se radi o službenom pozivu crkvenih vlasti. Smatrali su poziv privatnim pismom.⁸¹

Nakon svog svjedočenja Franki je otputovao u Beč sastati se s nuncijem Luigijem Galimbertijem (1836. – 1896.), od kojega je tražio pomoć u vidu pismene izjave.⁸² U izjavi je nuncij trebao napisati kako je upravo on izdao nalog Frankiju da napiše izvještaj o stanju u Zagrebačkoj nadbiskupiji.⁸³ Ipak, nije dobio pismenu potvrdu. Nuncij mu je obećao naknadno poslati izjavu te ga je tješio uvjerenjem kako misli da ga neće maknuti s mjesta sveučilišnog profesora. Ukoliko bi ga maknuli, obećao mu je naći mjesto u Zavodu sv.

⁷⁵ Original zapisnika preslušavanja B. Švindermana u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g., a prijepis u: I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 97–98.

⁷⁶ Zapisnik preslušavanja B. Švindermana HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g. fol. 3 i 4.

⁷⁷ Original zapisnika preslušavanja M. S. Trbojevića u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g., a prijepis u: I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 98–99.

⁷⁸ Zapisnik preslušavanja M. S. Trbojevića HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g., fol. 4.

⁷⁹ Original zapisnika preslušavanja N. Jurkovića i J. Junkovića u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g., a prijepis u: I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 100.

⁸⁰ Zapisnik preslušavanja N. Jurkovića i J. Junkovića HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g. fol. 1.

⁸¹ *Isto*, fol. 2 i 3.

⁸² Luigi Galimberti (Rim, 1836. – Rim, 1896.), nuncij u Beču od 1887. do 1893., kardinal 1893. i 1894. Više u: »Galimberti, Luigi«, *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 51, 1998., dostupno online, URL: http://www.treccani.it/enciclopedia/luigi-galimberti_%28Dizionario-Biografico%29/; Tomislav MRKONJIC, »Prilog povijesti đakovačkog sjemeništa prema izvorima iz Arhiva bečke nuncijature«, *Diacovensia*, god. XIV, br. 2, Đakovo, 2006., str. 290.

⁸³ F. Rački javlja pismom iz Zagreba 12. siječnja 1891. godine Strossmayeru kako je Franki namjeravao otputovati u Beč, ali je dobio poziv za službeni disciplinski istragu pa je put morao odgoditi. Usp. *Korespondencija Strossmayer Rački*, (ur.) Ferdo ŠIŠIĆ, knj. 4, Zagreb, 1929., str. 211. Otputovao je nakon svjedočenja i vratio se do 19. siječnja 1891. godine. Usp. pismo F. Račkog Strossmayeru iz Zagreba 19. siječnja 1891. godine, u: *Isto*, str. 213.

Jeronima u Rimu.⁸⁴ Kada je trebalo djelovati u smislu Frankijeva zapošljavanja, nuncij se pod banovim pritiskom ipak povukao.⁸⁵

Franki se po povratku iz Beča 22. siječnja 1891. godine obratio Zemaljskoj vladi pismenim putem, opravdavajući pisanje izvještaja.⁸⁶ Ponovno je objasnio kako se radilo o pozivu visoke crkvene instancije te je istaknuo da je napisao izvještaj koji se odnosio na crkvena pitanja, a ne prijavu. Vladini su povjerenici za istragu odbili prihvatiti poziv koji im je Franki pokazao kao službeni, pa je priložio poziv u originalu i prijepisu. U dopisu je molio da ga se vrati na profesorsko mjesto.⁸⁷ No, to nije promijenilo Frankijev položaj. Epilog disciplinske istrage bio je uklanjanje Frankija sa Sveučilišta rješenjem od 24. veljače 1891. godine zbog teške povrede dužnosti. Car ga je vlastitom odlukom suspendirao s dužnosti sveučilišnog profesora i ukinuo mu plaću.⁸⁸

Nakon suspenzije Franki nije imao ni smještaj ni plaću pa je utočište našao kod prijatelja Tadije Smičiklasa.⁸⁹ Odlučio je u ožujku 1891. godine moliti mirovinu.⁹⁰ Iako je nuncij bio najovlašteniji pomoći mu, nije mu odveć pomogao. Štoviše, prema Frankijevim riječima tražio je da ga ne spominje kralju u svojoj molbi za mirovinu.⁹¹ Na nuncijev zahtjev Franki je pristao uz uvjet da mu ishodi pozitivno rješenje molbe. Mirovina mu je doista odobrena u svibnju 1891. godine kao »milostinja« u iznosu od 500 forinti godišnje.⁹² Ta mu je »milostinja« bila isplaćivana sve do smrti.⁹³

Budući da je ostao bez plaće i bez posla, a kod vladajućih struktura nepodoban, Franki je morao tražiti podršku od nekoga autoriteta. Taj je autoritet bio đakovački biskup Strossmayer. Biskupu Strossmayeru se Franki svidio još iz vremena kada nije radio na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, što je razvidno iz korespondencije Strossmayera s Račkim.⁹⁴ Čak ga je nakon smrti grkokatoličkog biskupa Ilije Hranilovića smatrao najboljim kandidatom za to mjesto.⁹⁵ Nakon suspenzije, Strossmayer je imao ideju reformirati Zavod sv. Jeronima i na njegovo čelo postaviti Frankija. U tom je smislu biskup nastojalo djelovati

⁸⁴ F. Rački obavještava pismom Strossmayera iz Zagreba 19. siječnja 1891. godine o ishodu Frankijeva putovanja u Beč. Usp. *Isto*, str. 212–213.

⁸⁵ U pismu Strossmayera Račkom iz Đakova 2. veljače 1891. godine, Strossmayer javlja kako mu je nuncij pisao da se sastao s banom i kako ništa nije mogao učiniti za Frankija. Usp. *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 215.

⁸⁶ Frankijeva molba HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g.

⁸⁷ *Isto*.

⁸⁸ Dopis od 27. veljače 1891. godine Hrvatskog ministra o carevoj odluci A. Frankiju i rektoratu u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 712, 1891. g.

⁸⁹ J. ŠIMRAK, *Spomenica o 250. obljetnici Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu*, str. 158.

⁹⁰ Frankijeva molba od 13. ožujka 1891. godine na njemačkom jeziku HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 1531, 1891. g.

⁹¹ Frankijevo pismo Strossmayeru od 1. travnja 1891. godine iz Beča u: HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 1.

⁹² Molba banu Khuen-Héderváryu i rješenje u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 353, spis br. 1097, 1891. g.

⁹³ Dopis o obustavi milostinje Frankiju zbog njegove smrti 30. siječnja 1908. godine u: HR-HDA-78 PRZV 1-6, kut. 707, spis br. 891, 1908. g.

⁹⁴ Strossmayer navodi u pismu Račkom iz Rogatca u srpnju 1880. godine kako mu se sviđa Franki. Usp. *Korespondencija Strossmayer Rački*, (ur.) Ferdo ŠIŠIĆ, knj. 2, Zagreb, 1929., str. 295.

⁹⁵ U tom je smislu Strossmayer pisao nunciju. Strossmayerovo pismo Račkom iz Đakova od 18. ožujka 1889. godine, u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 69.

preko kardinala Serafina Vannutellija.⁹⁶ Biskup se zaista založio za Frankija kod pape i nuncija jer mu Franki u svojem pismu zahvaljuje na tome.⁹⁷

Već je navedeno da je Franki nakon suspenzije boravio kod T. Smičiklase, a kako nije imao posao, tako je Rački molio Strossmayera da ga primi kod sebe u Đakovo.⁹⁸ Biskup tada nije imao adekvatno mjesto u Đakovačkoj biskupiji koje bi mogao ponuditi Frankiju. Ipak, iskazao je spremnost prihvatiti Frankija kao gosta.⁹⁹ Strossmayer je savjetovao Frankiju odlazak u Rim, a u tu mu je svrhu poslao i 200 forinti. Navodno je papa spremao neko namještenje za Frankija, ali je Strossmayer svejedno za njega ostavio župu Punitovci nedaleko od Đakova.¹⁰⁰

Franki je na kraju iz Zagreba otputovao u Đakovo,¹⁰¹ a potom u Rim u nadi da će mu dodijeliti ili »bar ponuditi« neko mjesto.¹⁰² Iz Rima se Franki javio Strossmayeru s otvorenom molbom da se pismenim putem založi za njega kod pape.¹⁰³

Nastojanja da Franki dobije mjesto u Zavodu sv. Jeronima ubrzo su propala zato što je bio *persona non grata* kod vlade. Kardinal Vannutelli mu je objasnio kako će štititi Zavod da bude neovisan od vlade, ali neće vladu izazivati.¹⁰⁴ Zapošljavanje Frankija bilo bi izravno izazivanje vlade. Nakon tog objašnjenja Franki se povukao i javio Strossmayeru da ga moli daljnju pomoć oko pronalaska zaposlenja u Rimu, ali na nekoj poziciji neovisnoj od Zavoda. Kako su nade u zapošljavanje u Zavodu sv. Jeronima propale, a druge ponude nije bilo na vidiku, Franki se odlučio vratiti na otok Krk.¹⁰⁵ Zašto biskup Strossmayer tada nije ponudio Frankiju mjesto u župi Punitovci, nije poznato. Može se pretpostaviti da se to mjesto popunilo jer je prošlo nekoliko mjeseci od pisma u kojem biskup spominje kanoniku Račkom tu župu u kontekstu mjesta za Frankija poslije povratka iz Rima. Strossmayer je očito odustao od Frankijeva zapošljavanja u Rimu jer je pisao Račkom kako je besmisleno slati molbe papi ili ikome drugome u Rim. Smatrao je da ako se nešto htjelo učiniti za Frankija, svako bi se to već učinilo.¹⁰⁶

---

⁹⁶ Reforma se sastojala od ukidanja postojećeg kaptola i osnivanja kaptola s tri kanonika i kolegija mladih svećenika. Pismo Strossmayera Račkom iz Đakova 2. veljače 1891. godine, u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 215-216 i opis reforme u pismu Račkog Strossmayeru iz Zagreba od 5. veljače 1891. godine, u: *Isto*, str. 218.

⁹⁷ Franki se spremao iz Beča ići u Zagreb, pa u Đakovo kod biskupa Strossmayera. Frankijevo pismo Strossmayeru od 1. travnja 1891. godine u HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 1.

⁹⁸ Pismo Račkog Strossmayeru iz Zagreba od 27. veljače 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 221.

⁹⁹ Pismo Strossmayera Račkom iz Đakova 3. ožujka 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 255.

¹⁰⁰ Pismo Strossmayera Račkom iz Đakova 7. travnja 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 262.

¹⁰¹ Pismo Strossmayera Račkom iz Đakova 11. travnja 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 263.

¹⁰² U Frankijevom pismu Strossmayeru od 27. srpnja 1891. godine iz Rima u HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 4.

¹⁰³ Frankijevo pismo Strossmayeru od 20. lipnja 1891. godine u HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 2.

¹⁰⁴ U Frankijevu pismu Strossmayeru od 27. srpnja 1891. godine iz Rima u HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 4.

¹⁰⁵ Pismo Račkog Strossmayeru iz Zagreba od 21. srpnja 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 274.

¹⁰⁶ Pismo Strossmayera Račkom iz Rogatca 23. srpnja 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 275.

U teškom položaju Frankiju je financijsku pomoć pružio papa Lav XIII. u vidu jednogodišnje isplate od 1000 lira.¹⁰⁷ Može se pretpostaviti kako je određene zasluge za to imao biskup Strossmayer. Pomoć mu je papa slao sve dok se nije zaposlio kao upravitelj župe u Omišlju. Franki je prihvatio mjesto upravitelja župe u Omišlju u nadi kako je to kratkotrajno rješenje, dok ne dobije bolju, obećanu, ponudu iz Rima.¹⁰⁸ Prema Frankijevim riječima, upravljanje župom u Omišlju bio je privremeni posao koji je dogovorio s nadležnim krčkim biskupom, samo dok se ne riješi njegovo »pitanje«.¹⁰⁹ Navodno su iz Rima vezali njegovu situaciju s mjestom zagrebačkog nadbiskupa. Nakon smrti nadbiskupa Mihalovića 1891. godine, nadbiskupska je stolica ostala prazna do 1894. godine zato što se papa i car nisu mogli dogovoriti oko kandidata.¹¹⁰ Ispražnjena nadbiskupska stolica utjecala je na Frankija zato što se prvo namjeravalo popuniti mjesto nadbiskupa, a potom naći namještenje za Frankija. Franki je nade polagao u postavljanje Josipa Stadlera za zagrebačkog nadbiskupa, ali se razočarao jer do toga nije došlo.¹¹¹ U pismu upućenom Strossmayeru krajem 1892. godine Franki je opet izrazio duboku zahvalnost biskupu i nadu u pozitivno rješavanje svoje situacije iz Rima, nakon popunjenja nadbiskupske stolice.¹¹²

Iste te 1892. godine zadarski je nadbiskup Grgur Rajčević (1891. – 1899.) odlučio ponovno zaposliti Frankija kao profesora u Centralnome bogoslovskom sjemeništu u Zadru. U tom je smislu kraljev namjesnik u Dalmaciji Emil David, nakon što je dobio molbu zadarskog nadbiskupa o Frankijevu zapošljavanju, molio Khuen-Héderváryja da ga izvijesti o Frankijevu vladanju.¹¹³ Bio je to uobičajen postupak, pri zapošljavanju je trebalo banovo odobrenje. I ta je Frankijeva nada propala. Zadarski je nadbiskup odustao od svoje namjere, što je bilo očekivano kada se uzme u obzir Frankijev položaj kod bana.¹¹⁴

Nakon što je napokon 1894. godine na mjesto zagrebačkog nadbiskupa imenovan Juraj Posilović, Franki je u svojem pismu Strossmayeru pisao kako se nada da će se sada njegov problem riješiti pozitivno po njega.¹¹⁵ Još je uvijek vjerovao obećanjima dobivenim u Rimu. Franki se konačno pomirio sa svojom situacijom tek 1895. godine. Tada je pisao Tadiji Smičiklasu iz Omišlja kako se ne nada pomoći od »mlitavca Posil.(ovića)«. Nadalje je

¹⁰⁷ Podatak u: *Omnibus*, god. 5, br. 770, Pula, 3. veljače 1908. godine.

¹⁰⁸ U Frankijevu pismu Strossmayeru od 12. rujna 1891. godine iz Omišlja u: HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 5.

¹⁰⁹ Frankijevo pismo Tadiji Smičiklasu od 1. rujna 1891. godine u: HR-AHAZU – 56, Ostavština T. Smičiklasa, sign. XIA-2, anonim 44.

¹¹⁰ Papa Lav XIII. nije htio imenovati kanonika Stjepana Vučetića nadbiskupom, dok je ban Khuen-Héderváry, iz političkih razloga, upravo njega smatrao najboljim izborom. Banov izbor je podržao i car. Josip Stadler je također bio ozbiljan kandidat za nadbiskupsku stolicu, ali nije bio po volji banu jer je bio nacionalno svjesni Hrvat. Nakon propalog pokušaja Khuen-Héderváryja da progura kanonika Vučetića (nije imenovan zbog neuzornog ponašanja) bilo je još nekoliko njegovih pokušaja da nametne osobu nadbiskupa, sve dok 1894. godine nije imenovan Josip Posilović. Više o tijeku izbora zagrebačkog nadbiskupa u: Zoran GRIJAK, *Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera*, Zagreb, 2001., str. 293–319.

¹¹¹ U Frankijevu pismu Strossmayeru od 23. prosinca 1891. godine iz Omišlja u: HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 6.

¹¹² U Frankijevu pismu Strossmayeru od 22. prosinca 1892. godine iz Omišlja u: HR-AHAZU – 59, sign. XIA-Fa, br. 7.

¹¹³ Pismo E. Davida Khuen-Héderváryu iz Zadra 5. travnja 1892. godine u: HR-HDA-78 PRZV 1-3, kut. 347, spis br. 2468, 1892. g.

¹¹⁴ I. MILANOVIĆ, »Dokumenti disciplinskog postupka protiv Antona Frankija«, str. 85.

¹¹⁵ U Frankijevu pismu Strossmayeru od 1. travnja 1894. godine iz Omišlja u: HR-AHAZU – 23, sign. XV 24-XIA 10.

pitao Smičiklasu gdje će na odmor kako bi mogli organizirati susret preko ljeta jer ga je još samo to veselilo, a »sve ostalo propalo je«. ¹¹⁶ Iz jednoga nedatiranog pisma razvidno je da se Franki ipak priviknuo na boravak u Omišlju. Više nije želio nikamo ići, osim u Zagreb. Naveo je i prednosti Omišlja – veze s prekoocanskim mjestima. Dakle, tada više Frankija veze s Rimom nisu zanimale. Ipak, prema njegovim tvrdnjama, te veze nije prekinuo. ¹¹⁷ U prijateljskim odnosima je ostao i s T. Smičiklasom. Posljednje sačuvano pismo u Arhivu HAZU, koje je Franki uputio Smičiklasu, datirano je dana 9. lipnja 1903. godine. ¹¹⁸ Navodno su postojala nastojanja da Franki postane krčki biskup, ali su propala. U svom je pismu Dinko Vitezić (1822. – 1904.), političar i poslanik u Carevinskom vijeću, molio biskupa Strossmayera da djeluje u smislu postavljanja domaćeg čovjeka na mjesto krčkog biskupa. ¹¹⁹ Predložio mu je Antona Frankija ili Franju Volarića. Iako je Strossmayer obećao raditi u tom smjeru, nije uspio. Javio je Viteziću kako se ništa nije dalo učiniti te da dolazi čovjek Beča i Rima – Antun Mahnić, koji je imenovan biskupom 1896. godine.

Zaključni osvrt

Franki je bio u svoje vrijeme poznati javni djelatnik, sveučilišni profesor i rektor Sveučilišta, angažiran u tada aktualnim teološkim raspravama o crkvenoj uniji. Po tom je pitanju zauzeo irenističke, pomirljive stavove. ¹²⁰ Tijekom njegova prvog zaposlenja u zadarskom sjemeništu, Frankijevo je vladanje bilo ocijenjeno kao uzorno. ¹²¹ Zadarski biskup je za njega izjavio kako je tijekom svoga boravka u Zadru bio neporočan i dobroga vladanja, te da se klonio političkih agitacija. ¹²² Nije bio politički aktivan, a samim time ni opasan po režim, no, ipak je bio sklon politici biskupa Strossmayera. ¹²³ Kako je Strossmayer bio jedan od oštrih kritičara Khuenova režima, tako je pristajanje uz njega impliciralo protivljenje režimu. Bliskost s teološkim stavovima biskupa Strossmayera razvidna je iz Frankijevih pisanih radova, a njihovo prijateljstvo se može iščitati iz sačuvane korespondencije. Sam Rački je bio uvjeren, prije početka disciplinskog procesa, kako će se Frankiju »osvetiti« upravo zbog pristajanja uz Strossmayera. ¹²⁴

¹¹⁶ Frankijevo pismo Tadiji Smičiklasu od 20. lipnja 1895. godine iz Omišlja u: HR-AHAZU – 56, Ostavština T. Smičiklasa, sign. XV45A-Fr. 3.

¹¹⁷ U pismu T. Smičiklasu nije htio navesti tko mu je veza, samo je napisao da je veza iz Vatikana i da je zamoljen nikome, čak ni Strossmayeru, otkriti o kome se radi. Frankijevo pismo Tadiji Smičiklasu s. l., s. a. u: HR-AHAZU – 56, Ostavština T. Smičiklasa, sign. XV45A-Fr. 7.

¹¹⁸ U pismu je Franki pitao za mjesto i vrijeme njihova susreta. Frankijevo pismo Tadiji Smičiklasu od 9. lipnja 1903. godine iz Omišlja u: HR-AHAZU – 56, Ostavština T. Smičiklasa, sign. XV45A-Fr. 8.

¹¹⁹ Jerko GRŠKOVIĆ, »Nekoliko listova biskupa Strossmayera D. Viteziću«, *Jugoslavenska njiva*, god. VIII, knj. 1, Zagreb, 1924., str. 442–445, ovdje str. 445.

¹²⁰ Irenizam je pokret nastao unutar Katoličke crkve koji poziva na jedinstvo u kršćanskoj crkvi i dijalog pogotovo s Pravoslavnom crkvom. Više u: Martin KIRIGIN, »Što je irenizam?«, *Služba Božja*, br. 4, Split, 1962.; »Irenismo«, *Dizionario di filosofia*, Treccani, l'Enciclopedia Italiana, 2009., dostupno online, URL: http://www.treccani.it/enciclopedia/irenismo_%28Dizionario-di-filosofia%29/.

¹²¹ Usp. Arhiv KBF, Zapisnik o natječaju od 30. listopada 1877. godine, spis br. 10/1878.

¹²² Arhiv KBF, Izvještaj profesora Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu F. Suka od 31. siječnja 1882. godine, spis br. 94/1882.

¹²³ Nakon smrti grkokatoličkog biskupa I. Hranilovića Rački piše Strossmayeru kako će teško Franki doći na Hranilovićevo mjesto jer iako nije bio aktivan u politici, znalo se da je pristaša narodnjaka. Pismo Račkog Strossmayeru iz Zagreba 23. ožujka 1889. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 210.

¹²⁴ Pismo F. Račkog Strossmayeru iz Zagreba 12. siječnja 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 210–211.

Disciplinski se proces protiv Frankija temeljio na optužbama koje je u javnost iznio grkokatolički svećenik Mihajlo Sergej Trbojević. Činjenica da mu je Franki dao čitati sporan dokument inkriminirajući po režim i zagrebačkog nadbiskupa, dokaz je Frankijeva povjerenja u Trbojevića, ali i njegova uvjerenja kako ne radi ništa zakonski kažnjivo. Franki je napisao izvještaj o Zagrebačkoj nadbiskupiji na zahtjev crkvenih autoriteta (papinskog nuncija u Beču), stoga je zasigurno smatrao svoj položaj sigurnim. Trbojević je tijekom Frankijeva ravnateljstva nad sjemeništem 1890. godine bio na dužnosti podravnatelja. Iste mu se godine, na Frankijevu preporuku, isplatilo iz blagajne sjemeništa 50 forinti za odlazak na liječenje.¹²⁵ Navedeno može poslužiti kao dokaz njihovih dobrih odnosa. No, iste je godine Trbojević prijavio Frankija. Rački je opisao Trbojevića riječima: »veoma tašt; sanja i o biskupiji« te kao nečudorednog svećenika s protekcijama od »visoke gospode«.¹²⁶ Nepovjerenje koje je Rački gajio prema Trbojeviću proizlazilo je ne samo zbog prijave Frankija nego i zbog Trbojevićeve ponašanja.

Činjenica da je Franki bio profesor na Bogoslovnom fakultetu i mogao utjecati na stavove mladih ljudi, zacijelo je bila razmatrana u odluci o njegovoj suspenziji. Ovdje opet dolazimo do pitanja autonomije Sveučilišta, ali i odnosa Katoličke crkve i Sveučilišta. Biskup Strossmayer je smatrao nedopustivim da vlada ili ban razriješe dužnosti profesora teologije, bez dopuštenja nadbiskupa.¹²⁷ Otpust Frankija također je značio kako više svećenici ne mogu slobodno komunicirati s nadređenima. To su problemi koje je Strossmayer u svojim pismima kanoniku Račkom posebno apostrofirao.¹²⁸ Uzmemo li u obzir činjenicu da je ban zaista prema zakonu postavljao učitelje i honorarne docente, a profesori su bili kraljevi činovnici, koje je, prema tome, kralj imenovao, jasno je zašto je Frankija trebalo maknuti nakon što je pisao negativno o banu.¹²⁹ Ipak, ban nije mogao smijeniti profesora bogoslovije bez dopuštenja nadbiskupa. U Frankijevu slučaju, činjenica da je pisao negativno o banu ali i nadbiskupu, o kojima je ovisilo njegovo zapošljavanje, svakako mu nije mogla koristiti. Olakotna okolnost njegovim protivnicima bila je i činjenica kako je proces zaključen u vrijeme ispražnjene stolice zagrebačkog nadbiskupa, stoga je bilo lakše maknuti Frankija.

Postojale su određene insinucije u tisku kako je Franki smijenjen zbog svojega klerikalizma. U *Obzoru* su usporedili njegov primjer s onim profesora Koste Vojnovića i optužili masone za umirovljenje profesora klerikalaca.¹³⁰ U *Hrvatskoj straži* su upozorili da je kao praktični katolik oko sebe okupljao omladinu na Sveučilištu zbog čega je bio kažnjen. Naveli su da je bilo i drugih profesora pripadnika iste političke opozicije, ali nisu bili suspendirani.¹³¹

¹²⁵ Janko ŠIMRAK, *Spomenica o 250. obljetnici Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu*, str. 158.

¹²⁶ Dodatak pismu F. Račkog Strossmayeru iz Zagreba 6. siječnja 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 210.

¹²⁷ Pismo Strossmayera Račkom iz Đakova 26. siječnja 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 214.

¹²⁸ Pismo Strossmayera Račkom iz Đakova 2. veljače 1891. godine u: *Korespondencija Strossmayer Rački*, knj. 4, str. 215.

¹²⁹ *Spomenica o 25-godišnjem postojanju Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu*, Zagreb, 1900., str. 4–5.

¹³⁰ *Usp. Obzor*, god. XXXV, br. 61, Zagreb, 15. ožujka 1894.

¹³¹ »Prazna stranica masonske historije«, *Hrvatska straža*, god. VI, br. 53, Zagreb 6. ožujka 1934., str. 2.

Zaključno, politički proces protiv katoličkog svećenika i sveučilišnog profesora Frankija nije bio neuobičajena pojava, samo za razliku od drugih kolega profesora Franki nije bio pripadnik ni jedne političke stranke. Ipak, njegovo pismo upućeno bečkoj nuncijaturi, u kojem je iznio podatke protiv režima i zagrebačkog nadbiskupa, bilo je dovoljno za suspenziju. Anton Franki je svoj život skončao gdje ga je i započeo, u Omišlju. Od njegova profesorskog i akademskog života nije puno ostalo. »Žrtvovan« od visokih crkvenih krugova i »ostavljen« od bečkog nuncija, nije mu pomogao ni Strossmayerov zagovor kod niza istaknutih crkvenih osoba u Rimu, pa čak i samog pape. Nitko nije bio spreman žrtvovati odnose s Austrijom ili Ugarskom zbog zapošljavanja Frankija u Rimu. Nuncij je bio svjestan da bi inzistiranje na zapošljavanju Frankija moglo narušiti njegov odnos s banom, a samim time i s kraljem te Ugarskom. Budući da je Khuen-Héderváry bio kraljev čovjek i unionist, odnosno Mađarima osoba od povjerenja, nuncij nije bio spreman riskirati.

Odgovor na pitanje iz naslova rada – je li Frankijev proces bio disciplinski ili politički – prema svemu navedenom, bio bi da se ovdje radi o politički motiviranom uklanjanju vlasti nepodobnih ljudi. Bez obzira na to što se proces vodio kao disciplinski, razvidno je da nadilazi okvire disciplinske istrage. U prilog tomu idu podatci o kasnijim neuspjelim pokušajima Frankijeva zapošljavanja. Premda Franki nije prekršio ni jedan zakon, štoviše vršio je redovnu dužnost prema sebi nadređenim crkvenim autoritetima, strogo je kažnjen suspenzijom, a njegova želja o povratku u Zagreb nikada se nije realizirala.

Summary

*PRIEST, INTELLECTUAL AND RECTOR OF UNIVERSITY, ANTON FRANKI (1844 – 1908)
– DISCIPLINARY INVESTIGATION OR POLITICAL PROCESS?*

On the basis of literature, periodicals and archival sources presently kept in the Croatian State Archive, Archive of the Croatian Academy, and Archive of Catholic Theologian Faculty in Zagreb, author of this article describes life of A. Franki, a Catholic priest, university professor and rector of the University of Zagreb (1888 – 1889). Franki was known because of his discussions about ecumenism that were impregnated with peaceful irenic views. His scientific career ended after a disciplinary investigation that was initiated by M. S. Trbojević, the Greek-Catholic priest, who accused Franki for writing badly about Zagreb archbishop J. Mihalović and Ban Khuen-Héderváry. Author of this article reveals details about disciplinary process and their effects that influenced Franki's later life. Namely, Franki was forbidden to return to the University, and, moreover, he could not obtain job even at the St Jerome Institute in Rome. Thus, Franki went to Omišalj on the island of Krk, where he performed duty of the parish-priest until his death.

KEY WORDS: *Anton Franki, disciplinary process, Khuen-Héderváry, Josip Mihalović, University of Zagreb, ecclesiastical history of the 19th century.*